

„n Grooten Stoom’ eeuw geleden door brand verwoest

Honderd jaar geleden, op 3 oktober 1890, is aan de Hengelosestraat n Grooten Stoom, de eerste in Enschede door stoom aangedreven fabriek van de vennootschap Enschedese Katoenspinnerij, door brand verwoest. Reeds in 1891 werd de spinnerij herbouwd, zij het niet op dezelfde plaats, maar naast Spinnerij Tubantia aan de spoorlijn Haaksbergen-Enschede. Op de fundamenten van de afgebrande fabriek liet dokter B. J. van Delden in 1892 een woonhuis met praktijk bouwen, waarin nu het Katholiek Bureau voor Onderwijs en Opvoeding is gehuisvest.

De Enschede Katoenspinnerij werd op 25 oktober 1833 met hulp van de Nederlandse Handels Mij opgericht. In 1835 kon de stoomfabriek in gebruik worden gesteld. De Engelsman John Dixon kreeg de leiding. Tot commissarissen werden benoemd de Vlaming Jhr. Charles de Maere (waaraan de villa Schuttersveld herinnert), Abraham Jannink, J. B. Blijdenstein en B. W. Blijdenstein. Aandeelhouders waren Twentse fabrikanten, koning Willem I en de Doopsgezinde Gemeente in Enschede. In 1864 werd n Grooten Stoom door Gerhd. Jannink overgenomen. Toen deze firma de spinnerij in 1874 weer wilde verkopen, bleken er geen gegadigden te zijn. Er werd een nieuwe Enschedese Katoenspinnerij opgericht, waaraan weer verschillende fabrikanten deelnamen en de directie werd opgedragen aan G. H. Feuilletau de Bruyn. Zijn taak werd in 1882 door B. W. en H. ter Kuile overgenomen.

Schrik

Bij het uitbreken van de brand in de spinnerij in de ochtend van 3 oktober 1890 ontstond enige paniek bij de bevolking. Bij velen leefde nog de

Het Katholiek Bureau voor Onderwijs en Opvoeding aan de Hengelosestraat is gebouwd op de fundamenten van de afgebrande fabriek.

herinnering aan de verschrikkelijke stadsbrand van 1862. Het vier verdiepingen plus zolder tellende fabrieksgebouw met zijn houten vloeren, die meer dan een halve eeuw met smeerolie doordrenkt waren, brandde weldra als een fakkel. Grinnell's zelfwerkende blusapparaten, waarmee het pand was uitgerust, werkten niet. De watertoevoer hield op omdat de stoker het vuur doofde uit angst voor een ketelontploffing met als gevolg dat de pomp geen water meer kon toevoeren om te blussen. De fabriek brandde dan ook geheel uit. Een nieuwe stoommachine, die pas enkele weken in werking was, kon nog worden gered. Behouden bleven ook twee loodsen met katoen die achter de fabriek stonden en het naastgelegen woonhuis. Persoonlijke ongelukken deden zich niet voor. De werknemers, de fabriek telde er 130, konden zich allen in veiligheid brengen, enkelen zelfs via de noodtrap aan de buitenkant van de fabriek.

Ramp

Voor de arbeiders was deze brand een ramp. Met de winter in het vooruitzicht kwamen vele gezinnen zonder werk terwijl niet direct in

werkgelegenheid voorzien kon worden. De brand werd bestreden door de brandweer met hulp van de Schutterij. Zij konden echter niet verhinderen dat de brand zich uitbreidde over de nabij gelegen woningen aan de Kortesteeg, ook wel „De Tuk’ genoemd, later de Hengelosedwarsstraat. Deze met stro gedekte woningen lagen precies in de windrichting van de brandende fabriek, waardoor brandende stoffen een gemakkelijke prooi vonden op deze brandbare dakbedekking. Tegen half twaalf stonden dan ook al 15 woningen in brand, waaronder 8 woningen van het R.K. Armbestuur, de Jacobushof genaamd. De schade was groot. Twintig verzekeringsmaatschappijen waren betrokken bij het opnemen van de schade aan gebouwen, machines en goederen voor een totaalbedrag van f255.000,—. De woningen waren wel verzekerd, doch de inboedels slechts gedeeltelijk. Het R.K. Armbestuur riep de bevolking daarom op de collecte voor de gedupeerde armen te ondersteunen.

Ties Wiegman

Bronvermelding:
— Gemeentearchief Enschede.